वरणम्, वारणम्, विवरिषणम्-विवरीषणम्-वुवूर्षणम्, वेत्रीयणम्;
वृत्वा, वारयित्वा, विवरिषित्वा-विवरीषित्वा-वुवूर्षित्वा, वेत्रीयित्वा;
निवृत्य, निवार्य, निविवरिष्य-निविवरीष्य-निवुवूर्ष्य, निवेत्रीय्य;

वारम् २, वृत्वा २, } वारम् २, वारयित्वा २, } विवरिषम् २-विवरीषम् २-वुवूर्षम् २, विवरिषित्वा २-विवरीषित्वा-वुवूर्षित्वा २, } वेत्रीयम् २; वेत्रीयित्वा २; }

[1]वर्वरीका, [2]वरेण्यः, [3]वरूषः, [4]वर्पः.

(1623) "वृजी वर्जने" (II-अदादिः-1029. सक. सेट्. आत्म.)

सूत्रमिदं क्षीरस्वामी दौर्गपाठत्वेन पठति। "इदित् इति आत्रेयमैत्रेय-दुर्गादयः। तथा चाधीयते—'चक्षुरेव भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते' इति। तथा च शाबरभाष्ये 'प्रवृञ्जनम्' इति प्रयुज्यते। तथा च स्वामी—"वृज इति दौर्गाः, तेषां वृक्ते, वर्जिता इति। शाकटायनस्यापीदित्त्वमेवेष्टम्" इति मा. धातुवृत्तिरिहानुसन्धेया। 'वृज गतौ' इति क्षीरस्वामी (भ्वादौ) पठित्वा वृजी इति दौर्गाः। वृक्ते वर्जिता इत्याह' इत्येवमुक्तम्। यत्त्वत्र पुरुषकारेण 'क्षीरस्वामिना वृजि इति पठित्वा' इत्युक्तं तन्नोपलभ्यते क्षीरतरङ्गिण्याम्। काशकृत्स्नोऽपि 'वृजी—' इत्येव पपाठ। '—त्यागे वृत्तौ च' इति वोपदेवः।

'वृणक्ति वर्जने वृङ्क्ते यौ वर्जयति वर्जति।' (श्लो. 59) इति देवः।

वर्जकः-र्जिका, वर्जकः-र्जिका, विवर्जिषकः-षिका, [5]वरीवृजकः-र्जिका;
वर्जिता-त्री, वर्जयिता-त्री, विवर्जिषिता-त्री, वरीवृजिता-त्री;
— वर्जयन्-न्ती, वर्जयिष्यन्-न्ती-ती; — —

1. 'शृपृवृङां द्वे रुक् चाभ्यासस्य' (द. उ. 3-37) इति ईकन्प्रत्यये, अभ्यासस्य रुगागमे च रूपमेवम्। वर्वरीका=संवरणम्।
2. 'वृङ एण्यः' (द. उ. 8-3) इति एण्यप्रत्ययः। वृणीते व्रियते वा वरेण्यः=परब्रह्मधाम। परं ब्रह्म, वाचंयमः इति च केचित्।
3. 'अङ्गूषः' (द. उ. 9-19) इति ऊषन्प्रत्यये रूपमेवम्। वरूषः=भोजनम्।
4. औणादिके (द. उ. 9-61) असुन्प्रत्यये, पुडागमे च रूपमेवम्। रूपस्वाङ्गयोरभिधेययोः व्रियते तदिति वर्पः=रूपम्।
5. ऋदुपधस्याङ्गस्य 'रीगृदुपधस्य च' (7-4-90) इति अभ्यासे रीगागमः। एवं यङन्ते सर्वत्र बोध्यम्।